



Peaceful  
Change  
initiative



# Žene u Medijima

Kosovo Anketa

# SADRŽAJ

Uvod	3
Glavni nalazi	4
Profil ispitanica	5
Starosna dob ispitanica	6
Rad i zarada	7
Nejednakost zarade	8
Diskriminacija zbog izgleda	9
Ejdžizam – starosna diskriminacija	10
Seksualno uznemiravanje: Dala sam otkaz	11
Objektivizacija u redakciji: „Od mene je traženo da izgledam senzualnije“	16
Lične percepcije: Novinarstvo uzima danak na lični život	17
Balans koje novinarki imaju između posla i života	19
Stigmatizacija i predrasude: „Provodim previše vremena sa muškarcima“	22
Porodiljsko odsustvo: Ostavili su me po strani	22
Portretizacija žena u medijima	24
Preporuke	29
Zahvalnica	30
Metodologija	30
O projektu ALVED	31
O PCI	32

## UVOD

Između novembra 2020. i decembra 2022. godine, Inicijativa za mirne promene (PCi) je organizovala niz diskusija (konsultativni medijski dijalozi) između medijskih radnika sa Kosova i iz Srbije. Decembra 2021. godine organizovali smo Konsultativni medijski dijalog na temu „Žene u redakciji“. Onlajn smo okupili grupu kosovskih i srpskih novinara, u nameri da čujemo njihova mišljenja o položaju žena u medijima, o njihovom statusu, mogućnostima napredovanja, posebnim rodnim izazovima, kao što je seksualno nasilje na radnom mestu, i kako oni vide rodnu zastupljenost u medijima.

Sastanak je održan u vreme kada je pandemija KOVIDA-19 još uvek bila u jeku i sastavni deo našeg života, posla, svakodnevnice i diskusije. Do tog trenutka smo već bili svedoci kako je virus dodatno produbio nejednakosti, imajući u vidu da su mnoga skrivena iskustva krize zapravo već nosila obrise rodnih pitanja: od povećanog tereta u vidu neplaćenog rada pa sve do većeg broja slučajeva rodno zasnovanog nasilja. Ovo je takođe bilo vreme kada smo videli iz prve ruke da su upravo žene na prvoj liniji pandemije, kao prodavačice u prodavnicama i kao medicinske sestre. Među onima na prvoj liniji bila je i jedna posebna grupa: novinarka, koje su izveštavale o virusu od njegovog izbijanja.

Prisustvo novinarki na ekranu ponovo je potvrdilo nešto što već dugo vremena kruži među medijskim radnicima: a to je da žene čine većinu reportera koji izveštavaju sa terena na Kosovu. Međutim, redakcije na Kosovu, ne samo da nisu uspele da iskoriste njihovu moć i uticaj da pobiju tradicionalne društvene i kulturne norme koje ovekovečuju tlačenje žena, već često na kraju jačaju i održavaju štetne rodne percepcije i stereotipe.

Ovo su tokom diskusije sugerisali i sami novinari koji su istakli da redakcije ne uspevaju da uključe perspektive, iskustva i glasove žena u svoje medijske proizvode. Međutim, oni su takođe naglasili da su ih izneverile i same redakcije, imajući u vidu da rodna neravnopravnost i seksizam nisu samo priče sa naslovnice, već i sastavni deo njihovog radnog mesta.

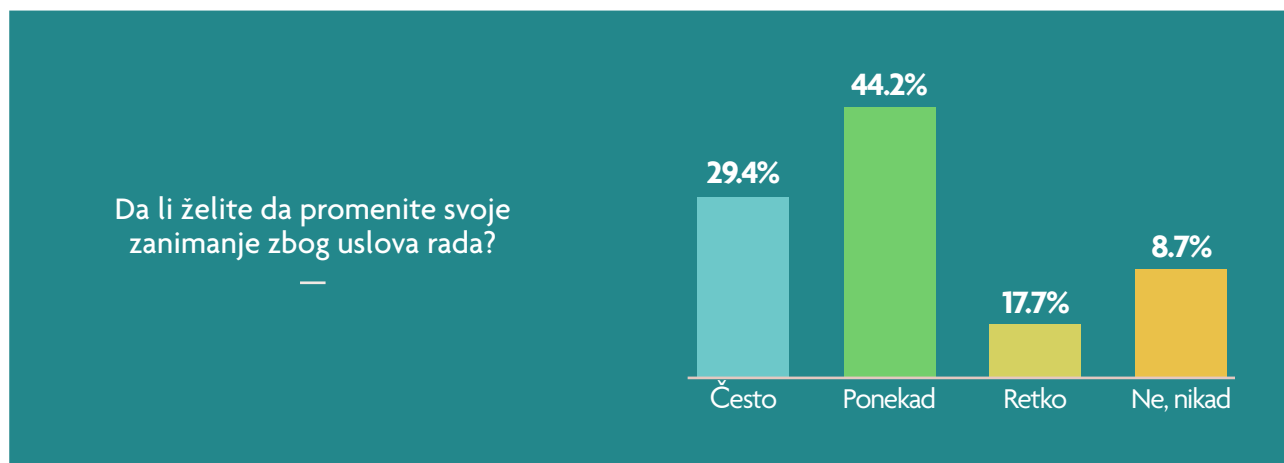
Ovaj izveštaj podstaknut je od strane samih učesnika koji su ukazali na potrebu da se sprovede istraživanje koje će sagledati položaj žena u medijima, i pružiti bolju sliku o rodnoj (ne)ravnopravnosti u redakciji.

Nadamo se da će nalazi ove ankete prokrčiti put da se u ovaj razgovor istinski pokrene.

## GLAVNI NALAZI

- Oko **50 odsto** ispitanica zarađuje manje od nacionalnog proseka;
- **39.2 odsto** ih radi 40 ili više sati nedeljno;
- Više od **40 odsto** anketiranih novinarki pokriva politiku, suprotno tvrdnjama da je to oblast kojom dominiraju muškarci, što je posebno izraženo tokom popularnih večernjih TV panela (mi ih zovemo „maneli“ (od reči man – muškarac na eng)) koji ostaju seksistički i ekskluzivno rezervisani za muškarce;
- **21.5 odsto** smatra da za isti rad zarađuje manje od muških kolega;
- **26.4 odsto** ili jedna na svake četiri žene je bila žrtva seksualnog uznemiravanja. Neke ispitanice su navele slučajeve seksualnih napada;
- **20 odsto** je bilo diskriminisano zbog izgleda, a 28.3 odsto zbog godina;
- **49.1 odsto** oseća da je zbog posla žrtvovalo privatni život, dok 29.1 odsto da privatni život mnogo utiče na posao;
- **70 odsto** smatra da su u medijskim sadržajima žene manje zastupljene od muškaraca.

Možda je najilustrativniji nalaz da 41.2 odsto ponekad, a 27.8 odsto ispitanica **često razmišlja o promeni posla** - to zapravo znači da je iz ovog ili onog razloga, skoro 70 odsto žena angažovanih u redakcijama nezadovoljno profesijom ili poslom koji obavljaju.

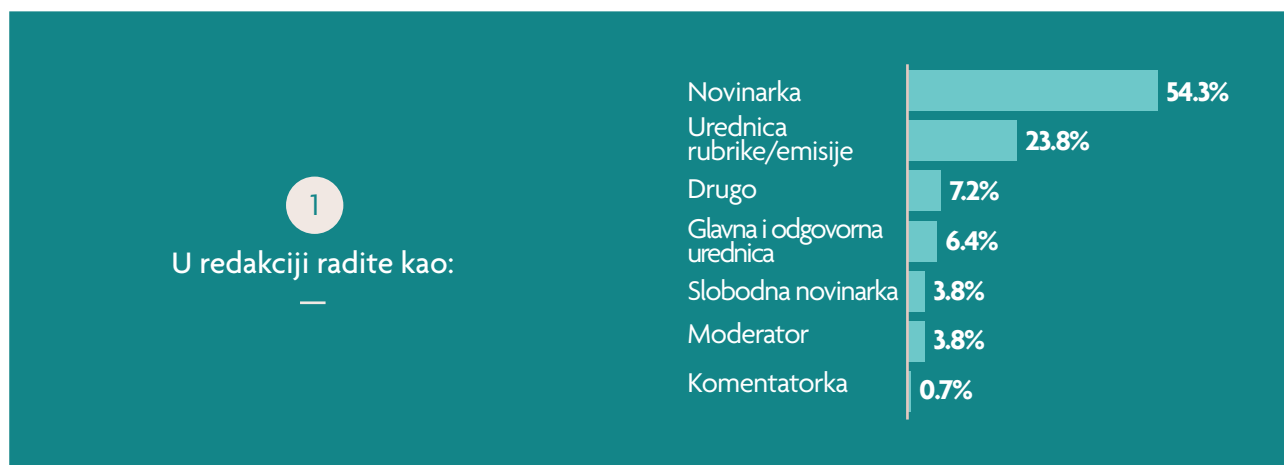


Svi ovi nalazi uglavnom su u skladu sa periodičnim globalnim istraživanjima statusa žena u medijima, koja ukazuju na neravnopravnu zastupljenost na rukovodećim pozicijama i u medijskim sadržajima, nemogućnost usklađivanja privatnog života i karijere, diskriminaciju. Ono što ipak daje posebnu „boju“ ovom istraživanju izmiče statistici - u pitanju su potresna svedočanstva o seksualnom zlostavljanju, nezadovoljstvu, osećaju neostvarenosti na ovom ili onom planu, koja ovde delimično i prenosimo.



## PROFIL ISPITANICA

Među ispitanicama su zastupljene novinarka, foto-reporterke, lektorke, montažerke, urednice, direktorke, menadžerke zaposlene u svim vrstama medija.

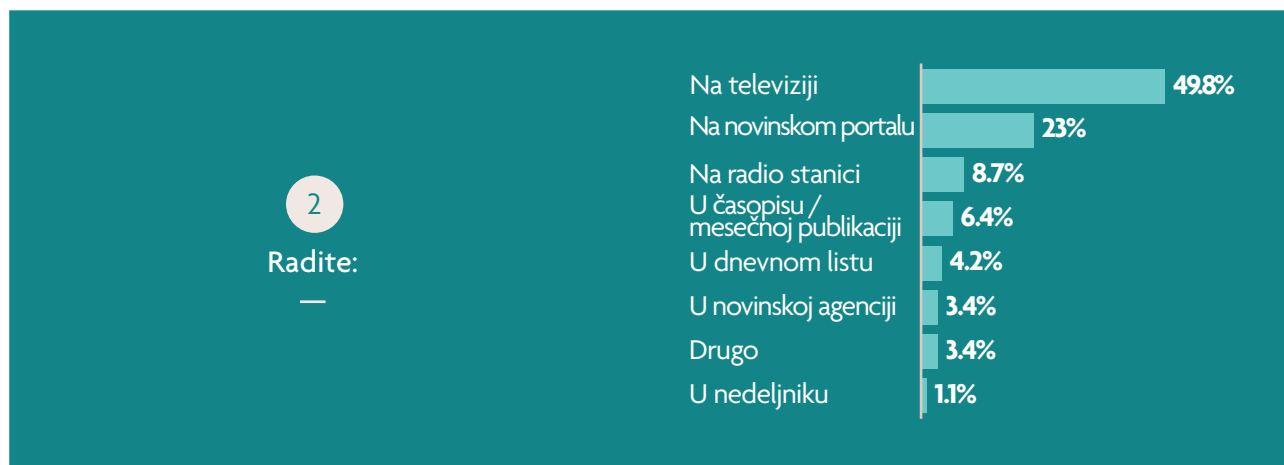


Prema istraživanju, novinarki je dvostruko više nego urednica, dok je broj glavnih i odgovornih urednica veoma mali u procentualnom smislu. Međutim, teško je zaključiti da li se žene i dalje suočavaju sa ogromnim preprekama, poput staklenog plafona, na poslovima u medijima, imajući u vidu da ne raspoložemo statističkim podacima o rukovodećim uređivačkim mestima u redakciji, koji bi nam omogućili da zaključimo da li postoji bilo kakav disparitet kada je reč o rukovodećim pozicijama.

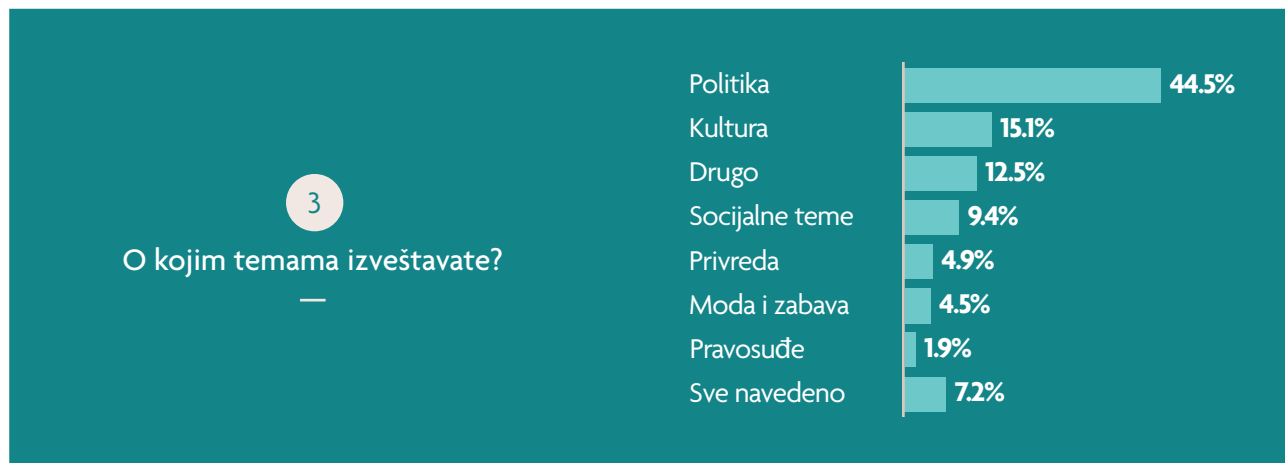
Izveštaj Udruženja novinara Kosova (UNK) potvrđuje da ne postoje statistički podaci o rukovodećim uređivačkim funkcijama u redakcijama, ali da je veća verovatnoća da će novinarka biti na uredničkim pozicijama u redakciji, posebno u tradicionalnim medijima, dok su novinari - muškarci više zaduženi da obavljaju upravljačke poslove. Nijedna od ispitanica nije na rukovodećoj poziciji.

Slaba zastupljenost žena u debatama na TV kanalima je važno pitanje koje je novinarska zajednica na Kosovu često pokretala i naglašavala. Međutim, odsustvo žena sa ekrana je u suštini suprotnosti sa njihovim vizuelnim prisustvom tokom TV vesti, gde žene čine većinu reporterke koje izveštavaju sa terena.

Od 265 ispitanica, skoro polovina njih radi u TV stanicama.

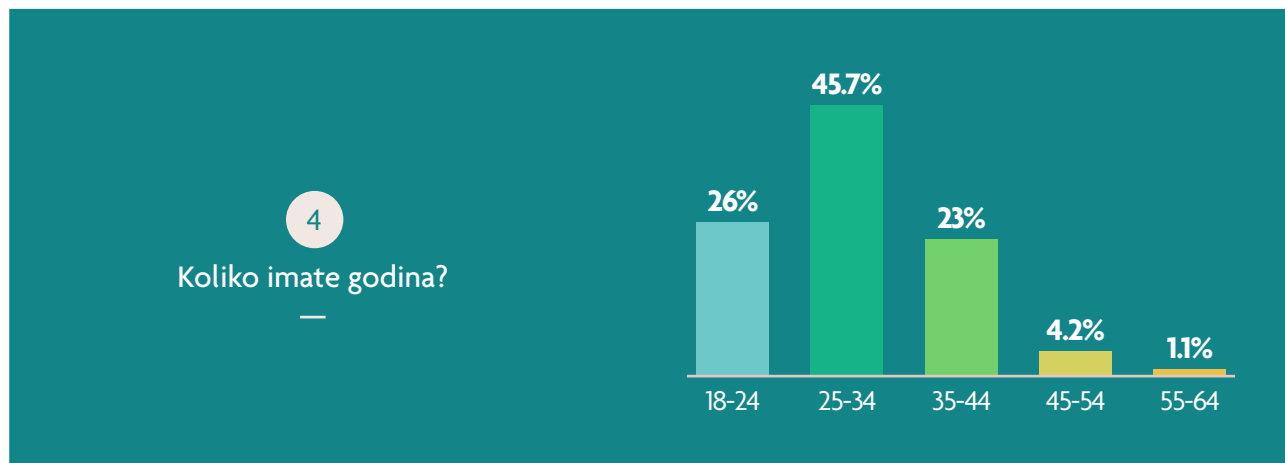


Veliki broj žena koje rade na TV stanicama poklapa se sa pojavom novih medijskih kuća u poslednjih nekoliko godina na Kosovu. Ovaj podatak odgovara i visokom procentu žena koje izveštavaju o politici, imajući u vidu da su obično žene te koje sa terena izveštavaju o dnevopolitičkim dešavanjima. Zapravo, jedan od najzanimljivijih nalaza ankete je upravo veliki broj novinarki koje izveštavaju o politici, za kojom sledi kultura i zabava/moda, socijalna pitanja, ekonomija i drugo.



## STAROSNA DOB ISPITANICA

Ispitanice u sklopu ovog istraživanja su imale od 18 do 65 godina (starosna dob za penzionisanje na Kosovu).

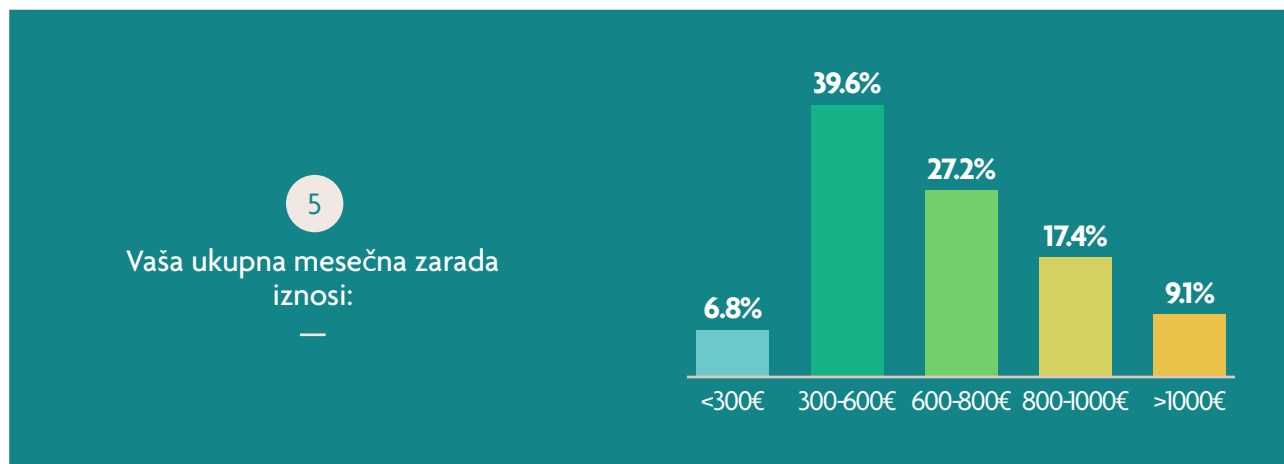


Demografski podaci ispitanica pokazuju da veliki procenat novinarki ima manje od 40 godina. To se može pripisati činjenici da je do ekspanzije medija na Kosovu posebno došlo u poslednjoj deceniji, ali i uslovima rada kao što su niske zarade, poteškoće novinarki da nastave svoju karijeru i ogromni zahtevi kada je reč o porodičnom životu, teret neplaćenog rada, i odsustvo bilo kakve socijalne sigurnosti. Na mnoge od ovih nalaza je sugerisano kroz nalaze ankete i obrađeni su u narednim poglavljima izveštaja.

## RAD I ZARADA

U oko 50 odsto slučajeva, zarada ispitanica je niža ili se kreće oko proseka za Republiku Kosovo. Prema poslednjim podacima Agencije za statistiku Kosova, prosečna mesečna zarada u javnom sektoru na Kosovu iznosi 542 evra, dok prosečna zarada u privatnom sektoru iznosi 376 evra, što je čini jednom od najnižih prosečnih zarada u Evropi.

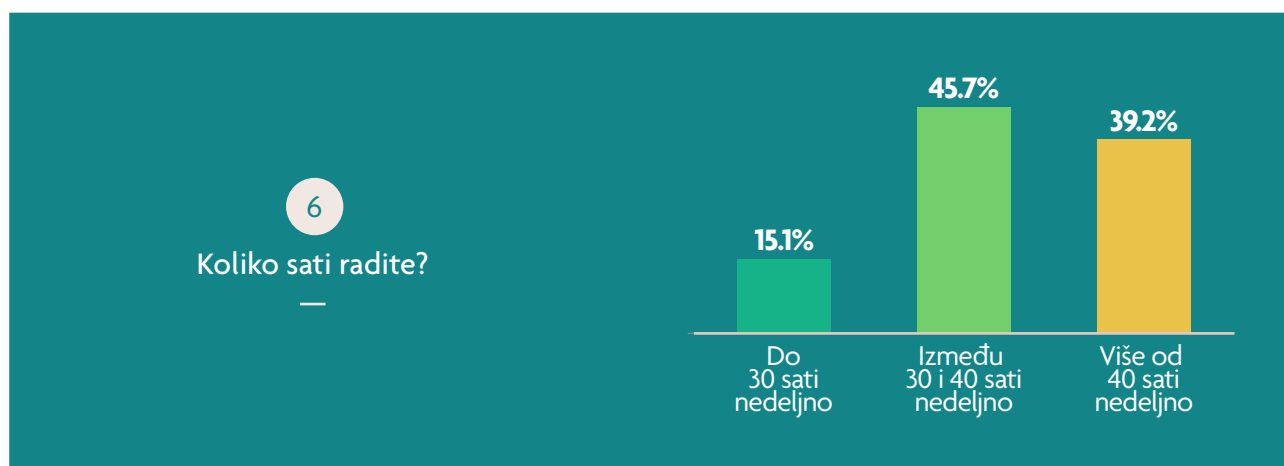
Skoro 40 odsto ispitanica je reklo da su im zarade manje od 600 evra, 27.2 odsto prima zaradu u rasponu od 600-800, 17.4 odsto prima zaradu između 800-1000, a samo 9.1 odsto svih ispitanica prima zaradu veću od 1.000 evra.



Kada se podaci sagledaju zbirno, anketa potvrđuje lošije ekonomsko okruženje za medijske radnice koje rade u novinskim portalima. Na primer, dok 19 odsto zaposlenih u TV stanici prima zaradu između 800-1000 evra, samo 5.5 odsto onih koje rade na novinskom portalu prima istu zaradu.

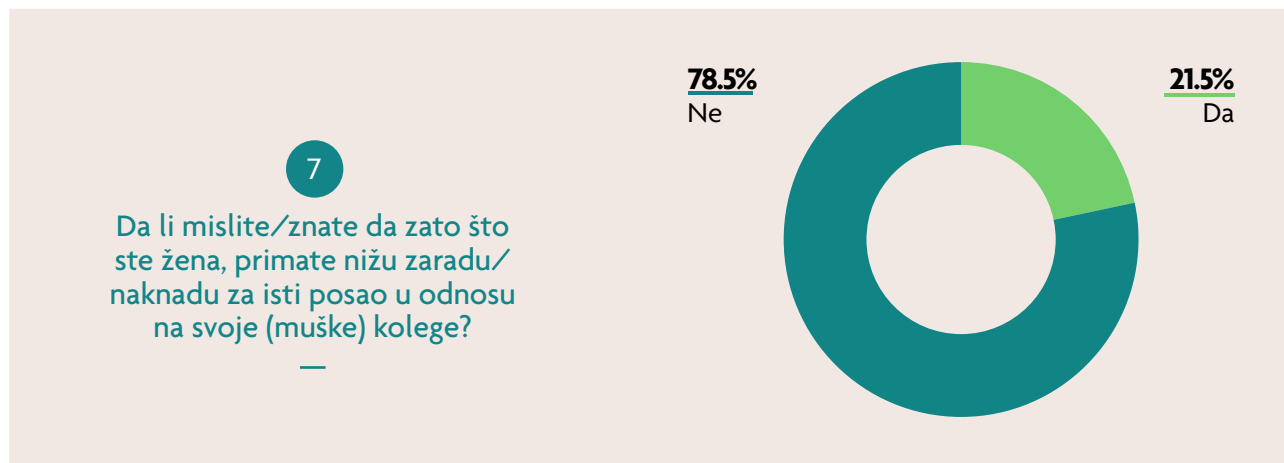
Razlika je primetna i kada se uporede najniže i najveće zarade: 5.6 odsto ispitanica koje rade na televiziji prima zaradu manju od 300 evra, a još 5.6 odsto prima zaradu veću od 1000 evra. U međuvremenu, 9 odsto zaposlenih na novinskom portalu prima zaradu manju od 300 evra, a samo 3.6 odsto zaradu veću od 1000 evra.

Odgovori ispitanica takođe potvrđuju rasprostranjenu percepciju o drugim poteškoćama sa kojima se susreću novinarke na radnom mestu, kao što je dugo radno vreme, sa nešto manje od 40 odsto onih koje rade više od 40 sati nedeljno.



## NEJEDNAKOST ZARADE

Ispitanice su upitane da li imaju niža primanja u odnosu na kolege muškarce, 21.5 odsto je odgovorilo potvrdno.



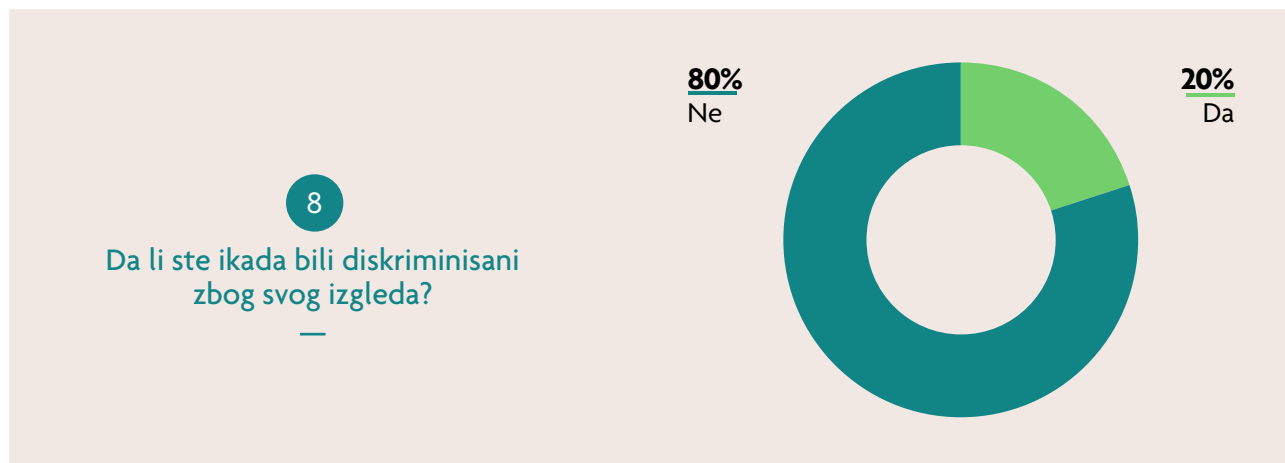
Kada se podaci dalje spoje kako bi se razumeo profil ispitanica koje čine ovih 21.5 odsto, zaključuje se da su 51.8 odsto novinarki a 19.6 odsto urednice. One uglavnom rade ili na TV stanicama ili na novinskim portalima. Ostali zbirni podaci pokazuju da 30 odsto onih koje misle da su rodno diskriminisanе u svojim prihodima izveštava o politici, za kojima sledi 23.4 odsto onih koje izveštavaju o kulturi, i 16.1 odsto o socijalnim pitanjima.

U odsustvu informacija o ekonomskom položaju svih medijskih radnika, teško je zaključiti da li su zarade koje ispitanice navode rodno diskriminatorne. Prema izveštajima UNK-a, zarade novinarki se ne razlikuju od njihovih muških kolega. Međutim, procenat od 21.5 nije beznačajan, što ukazuje na potrebu za još jednom analizom koja bi sagledala rodni jaz u zaradama u medijskom sektoru.



## DISKRIMINACIJA ZBOG IZGLEDA

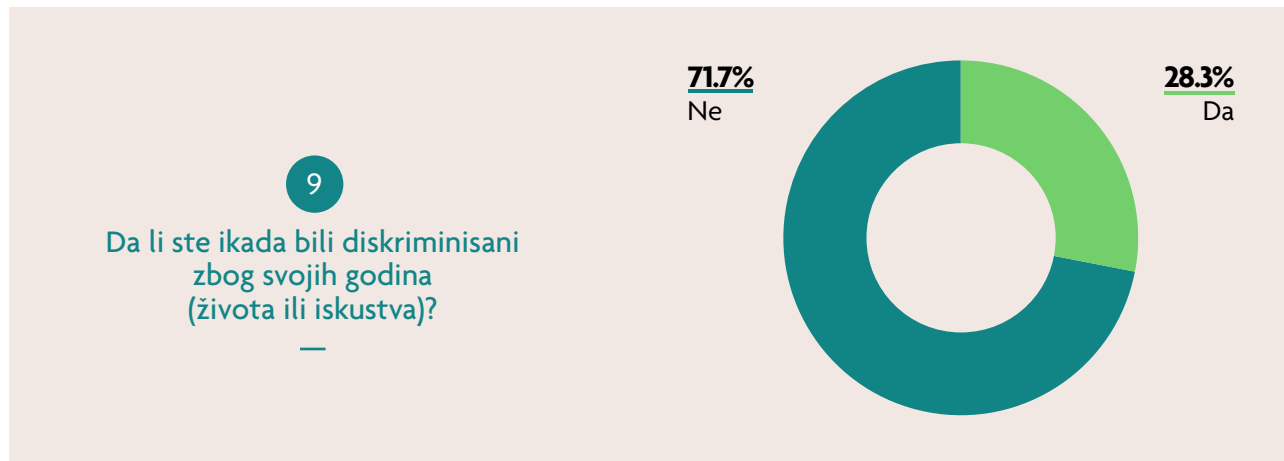
20 odsto ispitanica je reklo da su diskriminisane po osnovu svog izgleda. Pregled profila koji su odgovorili sa „Da“ pokazuje da je veća verovatnoća da će se žene mlađe i starije dobi osećati diskriminisanim na osnovu svog izgleda. 24.6 odsto ispitanica starosne dobi 18-24 i 28.6 odsto ispitanica starosne dobi od 45-54 godine odgovorilo je sa „Da“, u poređenju sa 20.5 odsto ispitanica starosne dobi od 25-34 i 14.5 odsto ispitanica starosne dobi od 45-54 godine.



Zbirni podaci pokazuju da je više verovatno da se ispitanice mlađe starosne dobi (18-24) i starije dobi (45-54) osećaju diskriminisanim po osnovu izgleda, u poređenju sa ostalima. 24.6 odsto ispitanica starosne dobi od 18-24 godine i 28.6 odsto ispitanica starosne dobi od 45-54 godine reklo je da su diskriminisane zbog svog izgleda, u poređenju sa 20 odsto ispitanica starosne dobi od 25-34 godine i 14.5 odsto ispitanica starosne dobi od 35-44 godine.

## EJDŽIZAM – STAROSNA DISKRIMINACIJA

28.3 odsto ispitanica je reklo da su diskriminisane zbog svoje starosne dobi.



Radnu snagu čini mnogo manji procenat starijih žena u poređenju sa starijim muškarcima na kosovskom tržištu rada, ali nedostatak vidljivosti starijih novinarki na ekranu sugerise da redakcije takođe ne uspevaju da uključe starije i iskusnije novinarke.

Zbirni podaci pokazuju sličan trend kao i odgovori na pitanje o diskriminaciji po osnovu izgleda. Slično, veća je verovatnoća da će se mlađe i starije ispitanice osećati diskriminisanim zbog svoje starosne dobi. 36.2 odsto ispitanica starosne dobi od 18-24 godine i 42.9 odsto ispitanica starosne dobi od 45-54 godine reklo je da su diskriminisane zbog svoje starosne dobi, u poređenju sa 30 odsto ispitanica starosne dobi od 25-34 godine i 14.5 odsto ispitanica starosne dobi od 35-44 godine.

Potrebna je detaljna analiza da bi se razumelo u kojoj meri su žene izložene starosnoj diskriminaciji u novinskim organizacijama. Međutim, neke ispitanice su iznele nesumnjive dokaze da su se i mlađe reporterke susrele sa starosnom diskriminacijom:

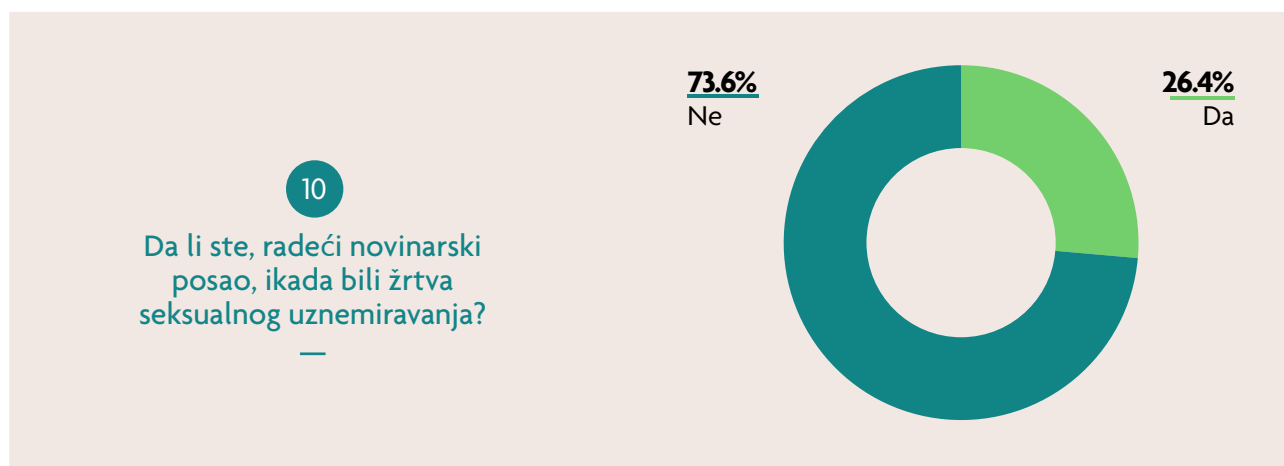
### Svedočenja:

„Bila sam vrlo mlada (po njima) da bih pisala i izveštavala o politici.“

„Moj izgled i mladost su me u nekim slučajevima doveli u situaciju da me neki institucionalni zvaničnici ne shvate dovoljno ozbiljno, smatrajući da zbog mojih godina nisam adekvatna osoba da se bavim određenim temama. Ali dokazala sam im da nisu bili u pravu.“

## SEKSUALNO UZNEMIRAVANJE: DALA SAM OTKAZ

Istraživanje je našlo da je 1 na 4 žene u kosovskim medijima žrtva seksualnog uznemiravanja na svom radnom mestu. Od 265 ispitanica, 70 ili 26.4 odsto ispitanica odgovorilo je sa DA na pitanje da li su ikada bile žrtva seksualnog uznemiravanja u vezi sa poslom.



Uprkos individualnim dokazima o njegovoj stalnoj rasprostranjenosti, iskustva novinarki sa seksualnim uznemiravanjem nisu ranije dokumentovana. Po prvi put, nalazi istraživanja potvrđuju da su žene koje rade u različitim novinskim organizacijama na Kosovu izložene seksualnom uznemiravanju i viktimizaciji.

Od 70 ispitanica koje su izjavile da su žrtve seksualnog uznemiravanja, 64.7 odsto radi u TV stanici, 17.6 odsto radi na onlajn mediju, 4.4 odsto u dnevnom novinskom listu, 3 odsto u radio stanici, a ostale rade na drugim medijskim platformama.

Podaci pokazuju da su žene svih starosnih dobi i iz svih sektora žrtve seksualnog uznemiravanja: 47.1 odsto ispitanica starosne dobi od 25-34, 32.4 odsto ispitanica starosne dobi od 18 - 24, 17.6 odsto starosne dobi od 35 - 41 godine i 2. 9 odsto starosne dobi od 45-54 godine.

Više od polovine ispitanica - 57.4 odsto - koje su doživele seksualno uznemiravanje na radnom mestu su novinarke. Urednice čine 25 odsto ispitanica, dok voditeljke, producentkinje i druge vrste radnih mesta čine ostatak žena koje su žrtve seksualnog uznemiravanja. Zbirni podaci pokazuju da se 27.9 odsto ispitanica bavi politikom, 20.6 odsto kulturom, 17.6 izveštava o socijalnim temama, dok ostale ispitanice pokrivaju druge teme iz novinarstva.

Uprkos činjenici da upitnik nije sadržao konkretnija pitanja o počiniocima, ispitanice koje su odgovorile sa DA na pitanje da li su ikada bile žrtva seksualnog uznemiravanja imale su prostor i priliku da daju detaljnije informacije o svom iskustvu.

Više od 50 se detaljno osvrnulo na svoje iskustvo uznemiravanja, pomažući da

se stvori bolja slika o tome kako ova rodno zasnovana diskriminacija predstavlja ozbiljnu zabrinutost u mnogim medijima i novinskim organizacijama na Kosovu. Novinarke koje su bile seksualno uznemiravane na poslu opisale su različite slučajeve seksualnog uznemiravanja, koji se nalaze u rasponu od razgovora sa seksualnim prizvukom do traženja seksualnih usluga. One su iznele da su počinioci kako kolege muškarci tako i njihovi izvori.

Značajan broj je naveo da su ih njihove kolege muškarci, kao što su kolege novinari, glavni i odgovorni urednici, snimatelji i montažeri, seksualno uznemiravali. Primeri seksualnog uznemiravanja ili čak uznemiravanja u redakciji se nalaze u rasponu od neprimerenih ili neželjenih seksualnih gestova, zadiranja u lični prostor na seksualni način, upućivanje seksualnih komentara ili šala ili postavljanja seksualnih pitanja pa sve do uznemiravanja putem tekstualnih poruka i dodirivanja. Neke novinarke su prijavile čak i vidove seksualnog napada, poput milovanja ili neželjenog seksualnog dodira.

Većina počilaca van redakcije su muškarci na javnim funkcijama u institucijama i političkim strankama, poput političara i funkcionera, ali i biznismeni i sagovornici koji su bili važni izvori u pričama na kojima su ove novinarke radile.

Neke ispitanice su iznele da su bile žrtve različitih vidova seksualnog uznemiravanja, dok su druge istakle da su više puta doživele nasilje i uznemiravanje na poslu.

Anketa nije pitala ispitanice da li su prijavile seksualno uznemiravanje svojim nadređenima ili osobama koje su imale moć odlučivanja. Međutim, nekoliko ispitanica je iznelo da su naišle na obeshrabrenje i ravnodušnost kada su seksualno nasilje kome su bile izložene, prijavile svojim nadređenima.

Jednu ženu seksualno je napastvovao njen izvor, a urednik nije pružio nikakvu psihološku podršku.

Zastrašujuće i traumatizujuće iskustvo izazvano seksualnim uznemiravanjem na radnom mestu posebno ilustruju sledeća dva odgovora:

„Ostavila sam voj posao.“

„Upravo sam odustala od posla za koji sam se prijavila.“

## Svedočenja:

„Nekoliko puta su me uznemiravali dok sam intervjuisala različite ljude.“

„To je uglavnom bilo povezano sa time da su me urednici objektivizovali kao ženu, dok sam radila za poznati novinski list. U to vreme to nisam tretirala na pravi način, ali govorimo o verbalnom seksualnom uznemiravanju.“

„To se nije desilo u medijskom okruženju u kojem sam radila, ali postoje različiti slučajevi na terenu od ljudi koje sam intervjuisala za priloge, političkih predstavnika i iz drugih redova. Bilo je trenutaka kada bi komentarisali moj izgled što je ujedno i seksualno uznemiravanje, ili bi mi često pisali kasno u noć, nakon što je intervju završen i stvorili bi „privatne grupe za ćaskanje“ u aplikacijama na kojima bi mi pisali. Najgore je što ne možete da izbegnete kontakt sa ovim osobama zbog institucionalnog položaja koji imaju.“

„U nekoliko meseci rada na terenu sam se u dva navrata susrela sa seksualnim uznemiravanjem. Prvi slučaj se desio sa stručnjakom za ekonomiju, koji je prilikom predstavljanja teme o kojoj je trebalo da razgovaramo rekao: „Hajde da odemo pored reke“, praveći se smešan. Sa nama su bila dva snimatelja. Samo smo ćutanjem prevazišli situaciju.“

---

Drugi slučaj je bio sa jednim poljoprivrednikom, koji je nakon što smo završili snimanje rekao snimatelju da ode, a onda se okrenuo prema meni i rekao: „Ostanite, uskočite u traktor ili gde god želite, da se malo zabavimo.“ I ovo smo u tišini prevazišli zajedno sa mojim kolegom. Oba slučaja sam prijavila čim sam se vratila u redakciju.“

---

„Seksualno uznemiravanje se dogodilo na radnom mestu, bilo kroz neprimerene poruke ili učestale pozive mojih kolega.“

---

„Jedan slučaj mi se desio sa jednim od ljudi koje sam intervjuisala. U početku je intervju više puta prekidano zbog njegovih primedbi gde je komentarisao moje ruke, moj osmeh i tako dalje. Situacija je eskalirala kada sam htela da prekinem razgovor i u znak protesta odem. Osoba mi je prišla i sela blizu mene, i pokušala da stavi ruke između mojih nogu. Odmah sam odreagovala i otišla sam nazad u redakciju i dalje šokirana onim što mi se dogodilo. Moj urednik je ovako odreagovao: „Veoma mi je žao što ti se ovo dogodilo, ali ako ti se ne piše, nemoj da pišeš.“ Dakle, ja sam prošla kroz svo to iskustvo, dok je [za njega] to bio radni dan kao i svaki drugi. Samo sam dobila „pravo“ da odlučim da li želim da završim priču ili ne.“

---

„U prvom mediju gde sam radila kao novinarka, kolega, koji ima više od 50 godina, me je uznemiravao svaki put. „Pojeo bih tvoje ćutanje“, bila je poruka koju mi je slao preko društvenih medija, dok sam radila i nisam razgovarala s njim.“

---

„Često sam bila žrtva seksualnog uznemiravanja na radnom mestu i van njega. Urednici i kolege su bili među onima koji su me uznemiravali u redakciji, ali i političari van radnog mesta.“

---

„Kolega je pokušao da me poljubi. Ponudio se da me odveze do autobuske stanice jer je pljuštela kiša. Bilo je 5 posle podne – kraj radnog vremena. Kada sam krenula da izađem iz kola, pokušao je da me poljubi. Dobro smo se poznavali, pošto je bio jedna od meni najbližih osoba u kancelariji.“

---

„Nadzornik mi se obraćao na neprimeren način.“

---

„Direktori su iskoristili svoju poziciju i na superioran način davali seksističke, uznemirujuće komentare o meni.“

---

„Dok sam radila u redakciji – dobijala sam neželjene i netražene komentare od muških autora, porukama koje su mi slali. Zloupotrebili su moj broj da bi mi pisali poruke seksualne prirode, dok je priroda našeg rada bila strogo profesionalna.“

---

„To mi se dogodilo jednom i pre više od tri godine, kada sam saradivala u vezi sa jednom temom sa izvorom za priču. Uznemiravanje se dogodilo u automobilu, kada mi je dodirnuo ruku, zatim se smejao i šalio, gest koji je prevazišao granice našeg odnosa profesionalne saradnje. Na prvi pogled možda zvuči preterano, ali situacija nastala njegovim smehom, govorom i na kraju dodirivanjem, asocira na uznemiravanje. Ovo uverenje je još više ojačano njegovim pokušajima da ponovo razgovara sa mnom nakon tog vremena, čak i nakon moje odluke da mu ne odgovorim.“

---

„Na terenu često doživljavamo seksualno uznemiravanje i uvrede. Na primer, poslednji slučaj se desio tokom intervjua na terenu kada su mi neki dečaci glasno dobacivali: Novinarko, poješću ti p..., poješću ti sise.“

---

„Na početku mog novinarskog rada bilo je uznemiravanja od strane mojih kolega, ali sam ih prevazišla tako što sam ih ignorisala.“

---

„Tokom sastanaka sa sagovornicima dobijala sam seksističke komentare i uznemiravanje od njih.“

---

„Ne mislim da sam tokom svog novinarskog rada bila seksualno uznemiravana, ali tokom radnog iskustva i tokom studija na Kosovu sam uvek bila nesigurna, posebno tokom rada na terenu. Čak i da sam dobro poznavala svoje saradnike, uvek sam bio okružena muškarcima na terenu, što me je teralo da istovremeno budem oprezna i (nažalost) istovremeno uplašena.“

---

„[To se dešavalo] u indirektnim oblicima, u medijskoj kući i van nje, neželjeni pozivi na ručak i večeru, nepotrebni komplimenti!“

---

„Događaj se dogodio na terenu. Tek sam bila počela da radim kao novinarka, na putu ka terenu, kada je kameraman izneo seksualne komentare o mom fizičkom izgledu.“

---

„Dok smo zajedno radili na prilogu, jedan montažer je počeo da komentariše moj fizički izgled tipa „Imaš prelepe oči. Ove farmerke ti tako dobro stoje. Od kada si verena?“ Zamolila sam ga da ne postavlja nijedno pitanje lične prirode, a on je odgovorio: „Ne govori mi šta da radim, jer ja mogu da radim šta hoću sa tobom“. U tom trenutku sam jednostavno ostavila svoj posao i ništa nije preduzeto protiv njega. Otpušten je tek kasnije nakon što su ga druge kolegice prijavile za seksualno uznemiravanje.“

---

„U jednom slučaju od mog kolege, a u drugom od javnog lica (poslovnog)“.

---

„Tokom vremena na terenu, dok sam dobijala komentare građana na određenu temu, neki ljudi su me uznemiravali seksualnim rečima. Pored toga, tri puta mi se desilo da me je osoba sa kojom sam imala intervju uznemiravala pozivima, dajući mi seksi komentare; na primer, rekao je „Promeni sliku na Vajberu jer ne mogu više da izdržim, sa takvim licem možeš da privučesh i samog princa...“

---

„Radila sam intervju sa jednom osobom i nakon intervjua mi je stavio ruku na nogu i počeo da priča umirujućim rečima.“

---

„Ne baš lepi komentari ljudi tokom rada na terenu. Pogotovo kada vide da si devojka i držiš mikrofona, odmah te etiketiraju kao „drolju.“

---

„Postoje slučajevi kada se gosti nakon intervjua, kao rezultat vaše ljubaznosti kao novinarkе/voditeljke, osećaju lagodnije da vam daju „komplimente“ za izgled, što se u nekim slučajevima nastavlja preko društvenih mreža, na „društveni“ način.“

---

„Uznemiravanje od strane pojedinih kolega, koji bez oklevanja daju komplimente (dok flertuju) u vezi sa mojim izgledom, a da nemaju potrebe za takvim komentarima. Time me uznemiravaju i čine da se osećam neprijatno na svom radnom mestu.“

---

„Provokativni pogledi, dodirnuli su moj struk.“

---

„Provokacije novinara.“

---

„Bila sam seksualno uznemiravana dok sam radila na terenu, direktno ili putem različitih poruka!“

---



„U sva četiri medija u kojima sam radila, skoro u svakom, sam dobijala seksističke komentare i bila sam seksualno uznemiravana načinom njihovog izražavanja ili čak i pogledima. Ovo je uglavnom dolazilo od muških kolega, ali je bilo slučajeva i od direktora medija ili glavnog urednika. Na primer, imala sam jedan slučaj sa glavnim i odgovornim urednikom jednog medija koji mi je stalno upućivao komplimente na račun mog izgleda, u prisustvu drugih kolega, a u jednom slučaju mi je tokom komunikacije na Fejsbuku rekao „izgledaš vrlo seksi”.

„Postoji seksualno uznemiravanje, ali sada pokušavam da ga izbegnem. Desio mi se jedan slučaj koji se završio posredovanjem drugih ljudi.”

„Ako se u uznemiravanje takođe računa moje otvoreno favorizovanje, čak i zato što sam u to vreme na dužnosti, onda da.”

„Uznemiravanje rečima, pozivanjem na sastanke.”

„To mi se još nije desilo, jer sam tek počela da radim kao novinarka, ali sam čula od mnogih koleginica o uznemiravanju.”

„Svaka novinarka je na neki način uvek predmet uznemiravanja sa bilo kojim kontaktom i izvorom koji je kontaktira, a onda mora da održi sastanak sa njima, i to bilo gledanjem u njeno telo ili verbalno, zatim i preko društvenih mreža.”

„Neki od sagovornika koje sam intervjuisala u različitim periodima takođe su me pozivali na kafu. Znam da nije ništa popiti kafu sa vašim sagovornicima u emisiji, ali izgleda im je cilj bio više od kafe. Na primer: Intervjuisala sam jednog službenika u jednom od ministarstava. Posle intervjua je rekao: Svratite ponekad na kafu u ministarstvo, ne samo zbog posla. Odgovor sa moje strane je bio: „Vi ste funkcioner, a ja sam novinarka, baš zbog toga ste dužni da odgovorite profesionalno, za kafu imam društvo van ove institucije.”

„Bilo je seksualnog uznemiravanja na poslu, od strane zvaničnika sa kojima sam se sretala. Imala sam jedan slučaj sa advokatom kojeg se više stidim od njega samog. Kada je hteo da me zagrlji, a ja sam odreagovala, on je rekao: Nemojte me pogrešno shvatiti, ja vas vidim kao svoju ćerku. Ali, nije bilo tako. Manijak.”

„Nakon intervjua koji sam obavila sa osobom koja je nekada bila na državnoj funkciji, on je nastavio da detaljno komentariše moj izgled, što mi je bilo veoma neprijatno. Takođe je nastavio da mi pokazuje mesto gde živi i rekao mi da mogu da ga kontaktiram kad god mi zatreba, ne samo radi intervjua.”

„Na svakom radnom mestu postoji neko.”

„Ne radi se samo o jednom, skoro svaki dan, žene su predmet uznemiravanja, bilo rečima ili pogledom (izrazi lica/rukovanje/kontakt očima). To se dešava i kada ima više ljudi, čak i kada smo, na primer, dve novinarka, ili zajedno sa snimateljem.”

„Nisam bila žrtva seksualnog uznemiravanja od strane kolega (muškaraca) na televiziji na kojoj radim, dok tokom mog novinarskog rada na terenu od strane različitih ljudi da!”

„Česti pozivi na kafu, insistiranje da izađem sa njima, praćeni neprimerenim komentarima i neetičkim reakcijama na odbijanje ovih poziva. U jednom slučaju čak i uvrede ispod pojasa. Ista situacija se ponovila nekoliko meseci kasnije sa drugim kolegom...”

„Slučaj sam prijavila nadležnima. Osobi je promenjeno radno mesto.”

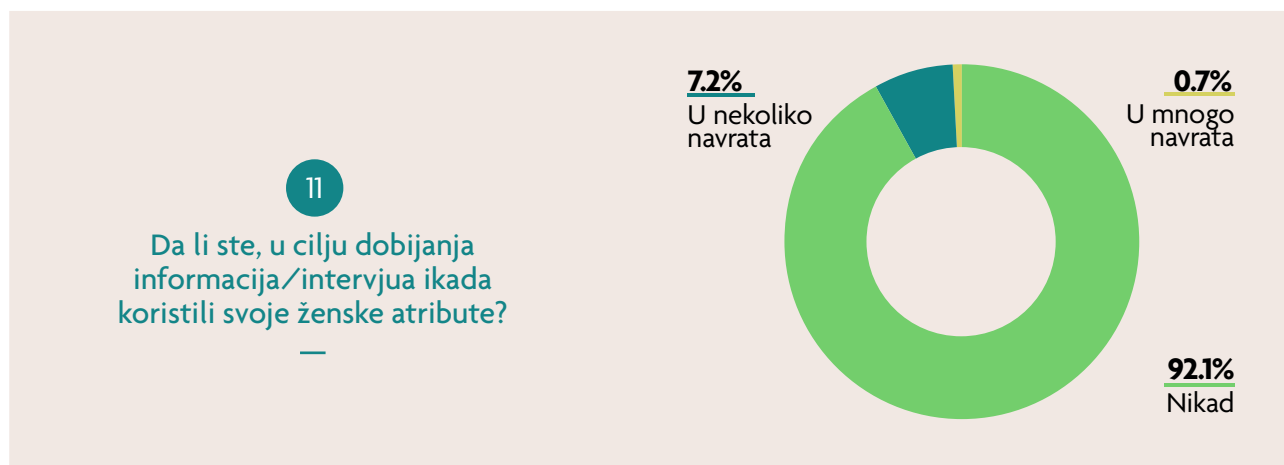
## OBJEKTIVIZACIJA U REDAKCIJI:

### „OD MENE JE TRAŽENO DA IZGLE DAM SENZUALNIJE“

Osim ovih brojnih svedočenja o tome kako su novinarka objektivizovane i seksualno uznemiravane na svom radnom mestu, postoje i slučajevi gde su, osim neželjenih seksualnih ispada, novinarka objektivizovali i njihovi nadzornici, u svrhu proizvodnje vesti. Ova objektivizacija novinarki u redakciji posebno je ilustrovana odgovorima koje su ispitanice davale na pitanje da li su ikada koristile svoje „ženske atribute“ za dobijanje informacija i intervjua.

Iako su žene prevashodno odgovorile sa NE – 92.1 odsto je reklo da nikada nisu koristile svoje „ženske atribute“ za dobijanje informacija ili intervjua – iako su neka objašnjenja pomogla da shvatimo prirodu objektivizacije koju žene doživljavaju u redakciji.

Jedna ispitanica je istakla: „Vlasnik medija je od mene tražio da stavim više šminke, kako bih bolje izgledala pred kamerama.“



### Svedočenja:

„Da, od mene je traženo da izgledam senzualnije i privlačnije kada imam intervjue sa bilo kojim umetnikom.“

„[Da, iskoristila sam svoj „ženski šarm“] jer živimo u državi u kojoj nema meritokratije.“

„Da. Urednici ili drugi nadzornici su često tražili od mene da upotrebim bilo koji trik da ubedim sagovornika.“

„Da ublažim napete situacije.“

Neke ispitanice su takođe primetile zabrinjavajuću normalizaciju objektivizacije unutar redakcije i teškoće u borbi protiv njene kulture na radnom mestu:

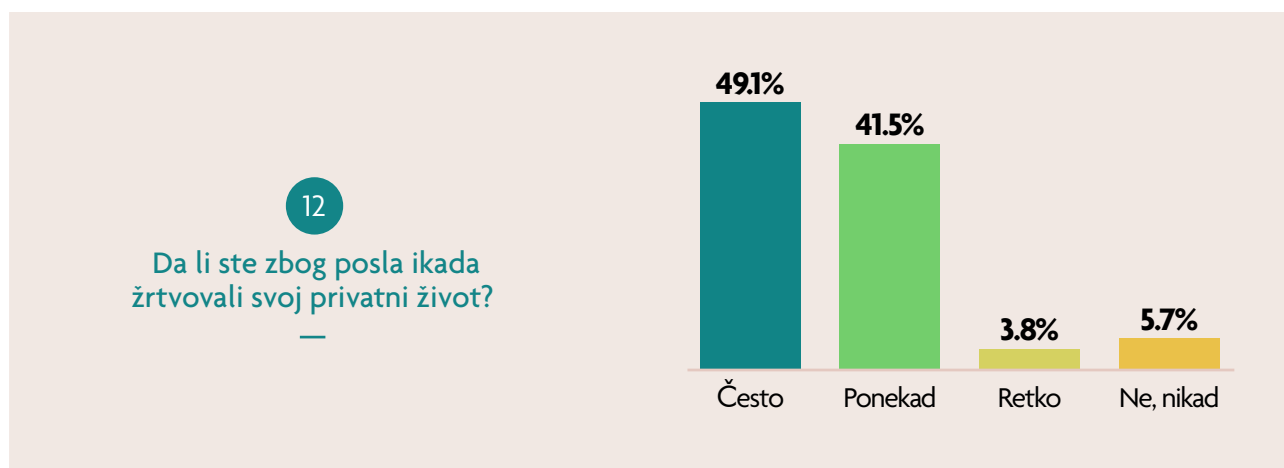
„Kada su shvatili da sam novinarka, bili su spremniji da mi odgovore.“

„Nisam odgovorila sa DA, ali generalno sam primetila da mi je lakše da doprem do nekih informacija u poređenju sa mojim kolegama.“

## LIČNE PERCEPCIJE: NOVINARSTVO UZIMA DANAK NA LIČNI ŽIVOT

Budući da novinari rade pod velikim stresom i pritiskom, i da je njihovo radno vreme dugo i nepredvidivo, ispitanice su upitane da li su ikada žrtvovalе svoj lični život zbog posla. Ne iznenađuje da odgovori ispitanica sugerišu da je za većinu novinarki posao zahtevan, iscrpljujući i da ih sputava da imaju odvojen život van kancelarije.

Gotovo sve ispitanice su rekle da su na neki način žrtvovalе svoje lične živote zbog novinarstva. Skoro 50 odsto je reklo da su često morale da žrtvuju svoj lični život, a više od 40 odsto je reklo da im se to ponekad dešavalo.



U svetu je uvreženo da je novinarstvo jedan od mentalno najviše iscrpljujućih i stresnijih poslova, bilo da ga obavljaju žene ili muškarci. U svetlu ovoga i u nedostatku ispitanika muškog pola, teško je zaključiti da li su neka opterećujuća iskustva rodna po svojoj prirodi ili ne. Međutim, ispitanice su kroz svoja razmišljanja detaljno pokazale koliko konkretno njihovo zanimanje utiče na njihove živote. One takođe sugerišu da je medijsko okruženje na Kosovu neprijateljski nastrojeno prema radnicima čija se prava sistematski krše.

### Svedočenja:

„Posao u novinarstvu ponekad zahteva posvećenost mimo određenog rasporeda, zbog događaja koji se mogu desiti, tako da postoje trenuci kada se posao stavlja ispred drugih ljudi.”

„Većinu vremena sam na poslu i nemam vremena koliko želim za svoju porodicu ili prijatelje.”

„Imam mnogo stresa zbog posla, pa ne mogu da uživam u slobodnom vremenu onoliko koliko želim.”

„Dešavalo se da sam, kada sam imala lekarske preglede, morala da ih odložim zbog svog promenjenog radnog rasporeda.”

„Žrtvuješ posebno sebe i svoj lični život. To je zbog produženog radnog vremena, izostanka naknade za to na osnovu predrasude da novinarstvo zahteva posvećenost 24/7. Poznajući prirodu posla, redakcije u kojima sam radila uopšte nisu uzimale u obzir obaveze van radnog vremena. S druge strane, profesionalna odgovornost vas mnogo ograničava u ličnom smislu.”

---

„Nisam učestvovala u danima koji su mojoj deci bili posebni, kao što je prvi dan škole.”

---

„Novinarstvo zahteva od vas da budete konstantno aktivni i u stanju pripravnosti, tako da sam često zbog dešavanja, posebno tokom rada Skupštine Kosova, propuštala rođendane svojih najmilijih, ili mnoge druge važne datume. Nepredviđeni događaji, koji karakterišu naš svakodnevni rad, često nas primoravaju da žrtvuujemo svoj lični život.”

---

„Godinama nisam mogla da izađem posle 5 sa prijateljima, nisam mogla da posetim roditelje onoliko često koliko sam htela. Nisam mogla da prisustvujem važnim događajima u svojoj porodici ili sa rođacima, pa čak ni da prisustvujem sahranama ljudi koje sam volela i poštovala.”

---

„U specijalnim emisijama za posebne događaje kao što su izbori, bilo je slučajeva da nisam viđala svoju decu po dva dana.”

---

„Zbog prirode posla, posebno kao novinarka koja izveštava o kulturi, gde se većina događaja održava u večernjim satima, gotovo je nemoguće bilo šta planirati van radnog vremena. Takođe, zbog prekovremenog rada, uvek više od osam sati dnevno, veoma je teško posvetiti se nekom drugom, a vrlo često i sebi.”

---

„Osam godina sam bila glavna i odgovorna urednica jedne televizije. Dugo radno vreme, velika posvećenost i umor, činili su da budem daleko od svoje dece tokom celog dana (do 19.30 posle glavnih večernjih vesti), a samim tim i od susreta sa porodicom i prijateljima tokom večeri.”

---

„Često sam otkazivala planove jer nisam mogla da završim posao. Često nisam išla na lična putovanja zbog prekovremenog (neplaćenog) rada.”

---

„Rad u medijima je rad pod pritiskom i rad koji se ne završava u određeno vreme. Zadaci i obaveze te prate kod kuće i kada si sa prijateljima, tako da sam možda bila fizički prisutna, ali ne i psihički, tako da u nekim slučajevima mislim da je to bila žrtva.”

---

„U vreme kada sam radila kao novinarka, često sam radila vikendom nakon radnog vremena. Nisam provodila onoliko vremena koliko sam htela sa svojom porodicom i prijateljima, a posao je bio prioritet ako sam htela da budem na prikladnijoj poziciji.”

---

“It happened when I had medical appointments, and I had to postpone them because my work schedule changed.”

---

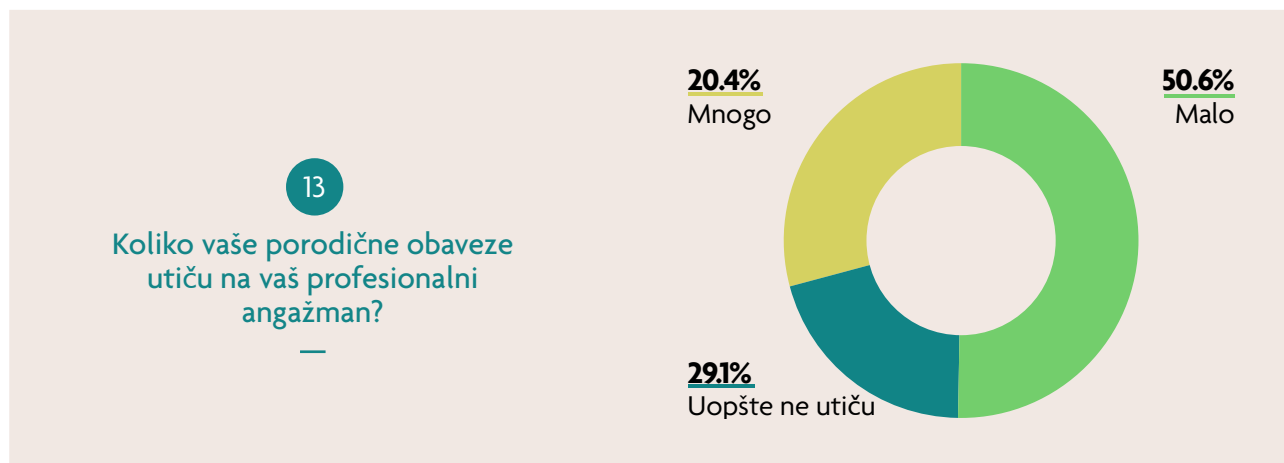
„Uglavnom se to dešavalo na praznike, kada smo morali da idemo na direktan prenos i iako to zakon o radu nalaže, nikada nismo dobili nikakvu naknadu. Ali i obični porodični planovi koje sam morala da otkážem zbog promena u trenutku i dužeg radnog vremena.”

---

## BALANS KOJE NOVINARKE IMAJU IZMEĐU POSLA I ŽIVOTA

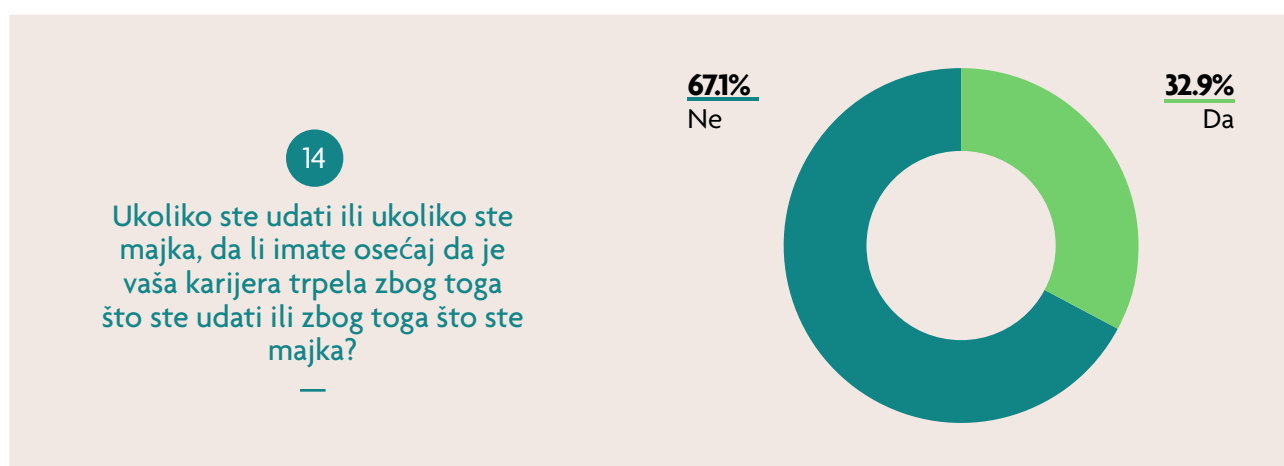
Dok je značajna grupa ispitanica izjavila da su često morale da žrtvuju svoje odnose sa drugima zbog posla, druga grupa ispitanica je rekla da se suočavaju sa velikim poteškoćama da ostvare napredak u karijeri zbog porodičnog života.

Skoro 30 odsto je reklo da njihove porodične obaveze imaju veliki uticaj na njihov profesionalni rad kao medijskih radnika, a 50 odsto je prepoznalo neku vrstu uticaja.



Imajući u vidu da teret neplaćenog rada i roditeljstva nesrazmerno pada na pleća kosovskih žena naspram njihovih muških partnera – za samohrane majke je još gore – nije ni čudo što zbirni podaci pokazuju da je 97 odsto ispitanica, koje su odgovorile da porodične obaveze utiču „u velikoj meri“ na njihovu karijeru, pretežno u braku i imaju decu.

To je potkrepljeno i odgovorima na pitanje da li smatraju da im je karijera trpela zato što su u braku i majke, na šta je nešto manje od 70 odsto odgovorilo sa „Da“.



Na Kosovu žene i dalje obavljaju većinu poslova u domaćinstvu i brige o deci, čak i kada oba roditelja rade na puno radno vreme, što prema mišljenju ispitanica otežava njihov novinarski put i bilo kakav značajan napredak.

## Svedočenja:

„Kao žena i majka, na mene su uvek važili ne samo dvostruki standardi, već i teret obavljanja dva ili više poslova, uključujući i obaveze staranja o detetu i kući. Ovo mi je ograničilo vreme za stručno napredovanje u karijeri i da napredujem sporijim tempom. Ovde ne mislim i na direktan uticaj pretnji i pritiska u mom novinarskom radu, koji su uticali ne samo na moja ograničenja već i na moje porodične odnose.”

„Odgovornost brige o detetu u potpunosti pada na majku. Uzmite u obzir činjenicu da vam karijera tapka u mestu jer ne možete biti prisutni kada imate bezbroj porodičnih obaveza.”

„Novinarstvo je oblast koja vam pruža brojne mogućnosti za stručno napredovanje. Vrlo često ove mogućnosti uključuju putovanje u inostranstvo. Budući da sam majka dvoje dece, odustajala sam od njih na desetine puta zbog porodičnih obaveza. Sada su deca porasla, drugačije je, ali kada pogledam unazad, shvatam koliko sam prilika propustila.”

„Zbog činjenice da moram da stignem kući u vreme kada se dete vrati iz škole ili na kraju dana u vrtiću/školi, ponekad ostavim po strani brojne planove koje imam, da bih obavljala svoje zanimanje. Gledam da se što manje uključujem u obuke i okrugle stolove kako ne bih „gubila“ vreme, jer kod kuće imam porodicu koja od mene očekuje da se i za njih postaram.”

„Pažnja i vreme su podeljeni između posla i moje odgovornosti kao majke. Da nisam majka 3 dece, tražila bih više od sebe, ali pošto imam druge obaveze, uvek računam šta mogu da uradim da moje odsustvo kod kuće ne naškodi deci. To je direktno ili indirektno uticalo na moju karijeru.”

„Od trenutka kada sam ostala trudna, bilo mi je veoma teško da nađem posao koji bi odgovarao mom profesionalnom i privatnom životu, na većini radnih mesta se traži jedno ili drugo!”

„Mnogo puta sam bila prinuđena da se povučem iz izveštavanja o nekom događaju ili stručnom usavršavanju jer nisam imala gde da ostavim dete.”

„U trenutku kada stupite u brak podrazumeva se da ćete sada imati veće porodične obaveze, da morate da se posvetite deci koju možda imate, pa će na neki način oni [poslodavac] smatrati da ne možete imati istu posvećenost prema poslu. Od trenutka kada se udate, vi ste diskriminisani.”

„Postoji nekoliko razloga koji se mogu objasniti iz sociološke perspektive. Prvi je zato što porodične obaveze ograničavaju razvoj karijere, posebno u novinarskoj profesiji, koja je dinamična i konstantno se menja, kako u smislu situacija, tako i u smislu radnog vremena. Drugi je zato što su mediji i komercijalna preduzeća koja, kada je reč o finansijskoj dobiti, ignorišu profesionalne principe i traže osrednje elemente unutar struke.”



„Definitivno utiče na mene. I pored nastojanja da se i jedno i drugo uradi na najbolji mogući način, kada su deca u pitanju drugačije je, posebno kada su još mala. Vreme koje biste izdvojili da pohađate različite seminare, različite kurseve i druge nivoe obrazovanja (doktorat), ovaj deo sam posvetila deci. Dakle, sve mora biti isplanirano. Prvo, čekam da deca porastu, a onda ću se vratiti svom ličnom i profesionalnom napredovanju. Nije da čovek ne može da radi i jedno i drugo u isto vreme, napredovanje i stalno profesionalno usavršavanje i da bude majka, ali ja lično ne želim da mi deca nedostaju, do trenutka kada mislim da su dovoljno odrasla.”

---

„U umovima poslodavaca, udata žena je nužno ograničena u svim aspektima.”

---

„Imam dete koje ima smetnje u govoru, te moram mnogo da radim sa detetom. Zato je moja karijera u zastoju.”

---

„Vreme koje imam za sebe je ograničeno, trudim se da završim kućne poslove i stignem na posao na vreme.“

---

„Kao majka, morala sam da držim samo jutarnju smenu. Izgubila sam brojne poslovne prilike od intervjua, jer mi poslodavac nije omogućio da radim samo prepodnevnu, ili da radim samo poslepodnevnu smenu dva dana u mesecu. Znam da je to možda nepravedno prema drugim kolegama koji nemaju decu, ali sam pokušala da zamenim jutarnju smenu sa drugim kolegama uz novčanu nadoknadu, samo da bih imala karijeru, iako prilično košta.”

---

„Čovek ima svoje prioritete u životu, naravno da je karijera veoma važna, ali kada ste majka, prioritet su vam deca, pre karijere i svega ostalog.”

---

## STIGMATIZACIJA I PREDRASUDE: „PROVODIM PREVIŠE VREMENA SA MUŠKARCIMA“

Iako nije bilo konkretnih pitanja da li se novinarke osećaju stigmatizovano ili izloženo predrasudama, neke novinarke su istakle da im je karijera stala zbog rodni stereotipa i očekivanih tradicionalnih uloga, koje ne dozvoljavaju posao koji iziskuje puno terenskog rada i susreta sa različitim grupama ljudi.

### Svedočenja:

„Mislim da moja karijera, priroda mog posla i činjenica da radim sa više predanosti nailazi na puno predrasuda. U medijima uopšte postoje predrasude prema ženama. Muškarac sa kojim sam izlazila jednom mi je rekao da „previše vremena provodim sa muškarcima“. U tom smislu, mislim da je način na koji se društvo ophodilo prema meni kao rezultat postojećih predrasuda, uticao na moj lični život.“

„[Moja karijera je trpela] jer muževljeva porodica nikada nije razumevala moj posao.“

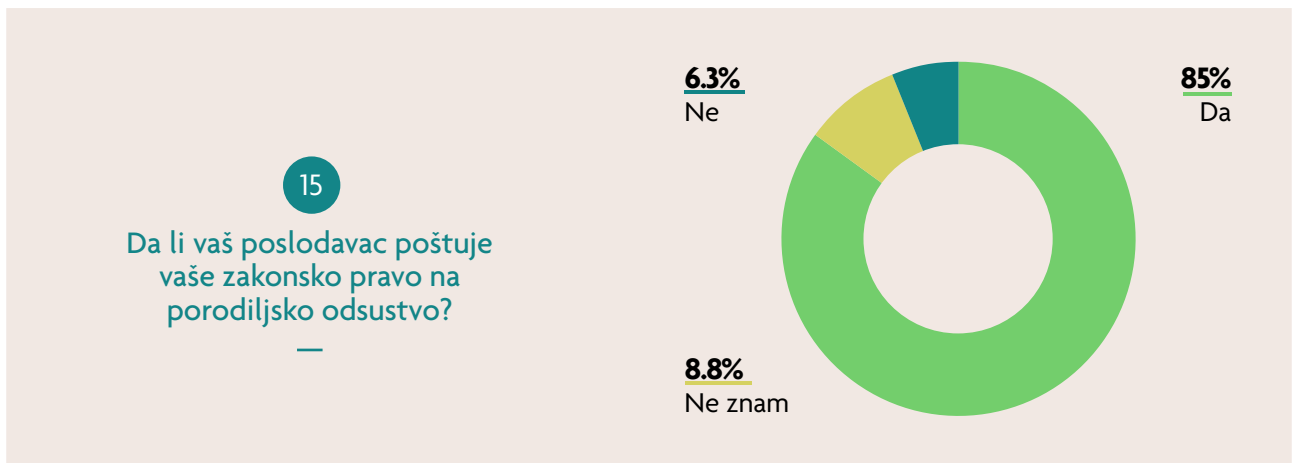
## PORODILJSKO ODSUSTVO: OSTAVILI SU ME PO STRANI

Važeći Zakon o radu na Kosovu predviđa da žene imaju pravo na 12 meseci porodiljskog odsustva. Poslodavci su u obavezi da isplaćuju 70 odsto zarade u prvih šest meseci odsustva; vlada isplaćuje naredna tri meseca po stopi od 50 odsto prosečne zarade na Kosovu; poslednja tri meseca se mogu uzeti neplaćeno.

U međuvremenu, očevi imaju pravo da uzmu samo do tri dana plaćenog roditeljskog odsustva i do dve nedelje neplaćenog odsustva. Aktivistkinje za prava žena već godinama ističu da ove odredbe jačaju tradicionalne rodne uloge, gde se kućni poslovi i briga o deci uglavnom vide kao ženski posao. One se zalažu i za to da država preuzme teret isplate porodiljskog odsustva, jer sadašnje odredbe čine da žene ostanu van tržišta rada. A za one koje imaju posao, diskriminacija je široko rasprostranjena u primeni zakona.

Ovaj kontekst je ključan za razumevanje mere u kojoj medijski sektor, koji takođe godinama ističe ovu temu kao pitanje od javnog interesa, poštuje prava svojih zaposlenih.

Većina ispitanica je istakla da njihov poslodavac u medijskom sektoru poštuje zakonsko pravo zaposlenih na porodiljsko odsustvo.



Međutim, detaljniji osvrt na svedočenja ispitanica sugerise da bi situacija, kada je reč o načinu na koji poslodavci postupaju kada je reč o porodiljskom odsustvu, mogla biti komplikovanija i sumornija. Više je verovatno da će žene koje su majke odgovoriti sa „Da“ u poređenju sa onima koje nemaju decu. Ispitanice koje nemaju lično iskustvo sa zakonom o porodiljskom odsustvu, se mogu osećati nesigurnije i nisu sigurne kakav zaključak da izvedu kada je reč o načinu na koji se njihovi poslodavci ponašaju prema radnicama koje su postale majke.

53.8 odsto ispitanica koje su odgovorile sa „Da“, da njihov poslodavac ne poštuje zakonsko pravo na porodiljsko odsustvo, su majke. S druge strane, 75 odsto onih koje su odgovorile sa „Ne znam“, i 66 odsto onih koje su odgovorile sa „Ne“, nemaju decu.

Iako ispitanice nisu direktno citirale na koji način neki poslodavci ne poštuju pravo na porodiljsko odsustvo, neki dokazi ilustruju kako porodiljsko odsustvo šteti karijeri žena. Što su dalje od plaćenog posla, manja je verovatnoća da će biti unapređene ili ostvariti napredak.

## Svedočenja:

„Moje napredovanje je stalo tokom porodiljskog odsustva.“

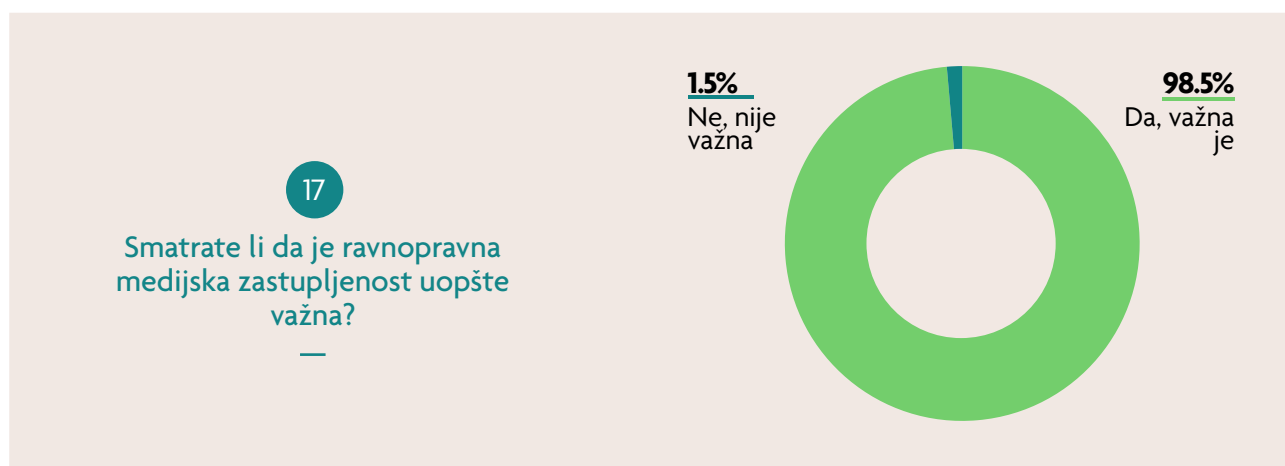
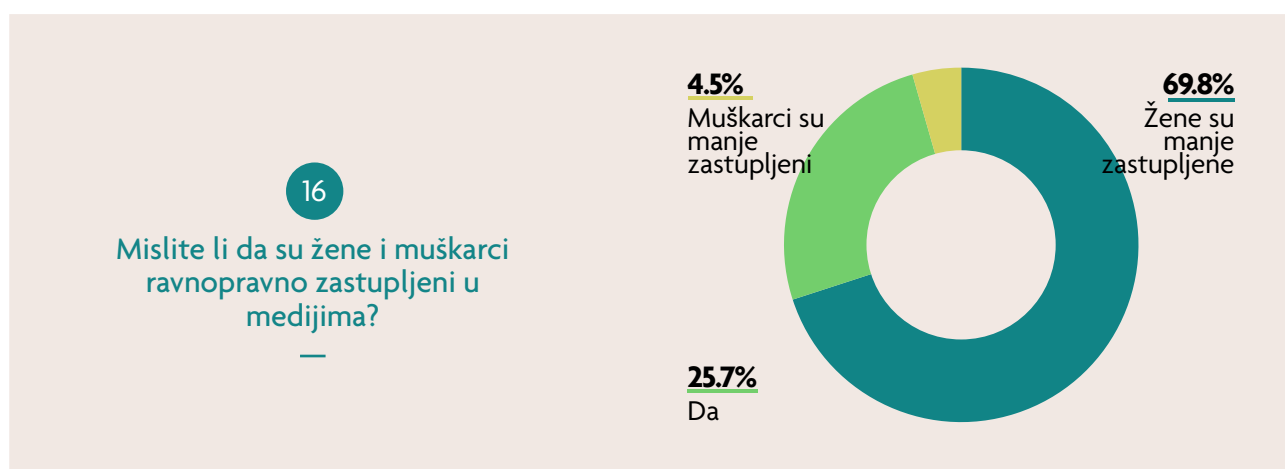
„Zbog duge pauze, imam utisak da ljudi zaboravljaju posao koji sam obavljala duž godina.“

„Moja karijera je mnogo propatila, jer sam ostala trudna u trenutku kada se moj godišnji ugovor završio, i nisu mi produžili ugovor o radu.“

## PORTRETIZACIJA ŽENA U MEDIJIMA

Kada je u pitanju medijska zastupljenost žena, statistika je sasvim u skladu s globalnim nalazima: većina ispitanica je ukazala na značaj ravnopravne rodne zastupljenosti i inkluzivne medijske produkcije.

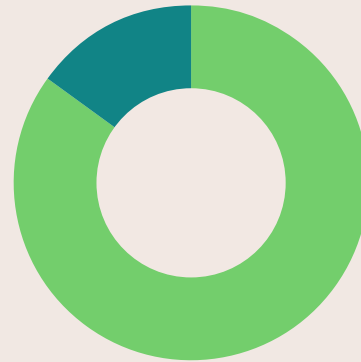
69.8 odsto smatra da su žene manje zastupljene, 98.5 odsto veruje u važnost ravnopravne medijske zastupljenosti, a 84.9 odsto vodi računa o jednakoj zastupljenosti u svom radu (npr. pri izboru sagovornika). 70 odsto ispitanica vidi uslovljenost između statusa žena u redakciji i njihove medijske slike.



18

Da li u svom radu obraćate pažnju na ravnopravnu zastupljenost (npr. Kada birate sagovornike)?

**15.1%**  
Ne

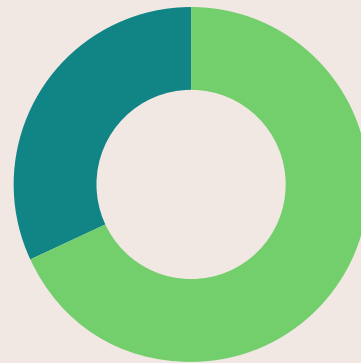


**84.9%**  
Da

19

Da li status žena u redakcijama utiče na to kako će i koliko će žene biti predstavljene u medijima?

**31.7%**  
Ne



**68.3%**  
Da

### Svedočenja:

„Ne može biti pravog izveštavanja o događajima a da se ne uzmu u obzir gledišta polovine stanovništva, tako da je ključno da se žene čuju. Pored toga, način na koji različite politike i zakoni utiču na žene, se često u potpunosti razlikuje od načina na koji utiču na muškarce, upravo zbog ukorenjenog patrijarhalnog načina na koji institucije deluju i razmišljaju – samim tim su stavovi žena od suštinskog značaja za informisanje javnosti o tome šta se dešava oko nas.”

„Nedostatak ženske figure, posebno na TV ekranima (debate) se jasno vidi i dešava se upravo zbog stigmatizacije/vređanja onih žena koje se usude da izađu u debate sa muškarcima! To se dešava zbog toga što se ne daje prostora svim sferama, što ih onda sprečava da se pojave na ekranima. I sama sam više puta bila u takvim situacijama, kada sam pozvala političarke u emisiju, one su često oklevale da dođu, sem u slučajevima kada su bile same na intervjuu, kada ne bi bilo političara koji ih često teško vređaju.”

„Ako pokušamo da uključimo mišljenja i percepcije za kojima tragamo, to ne možemo a da ne uključimo sve rodne i društvene kategorije.”

„Žene su zastupljene u medijima u smislu da ima više novinarki nego novinara, ali muškarci dominiraju na rukovodećim pozicijama. Ako se ne varam, samo 2 medija ima glavne urednice.”

---

„Nažalost, tokom mog televizijskog iskustva, sagovornici su uglavnom muškarci. Teško je naći žene koje nastupaju i pričaju o određenim temama.”

---

„Jednaka zastupljenost je veoma važna, zbog poštovanja prava žena i muškaraca.”

---

„Usled činjenice da mediji imaju ogroman uticaj na percepciju stvarnosti u javnosti. Ono što mediji predstavljaju, javnost prihvata kao dobro i pošteno. To se odnosi i na medijsku pismenost, koja u velikoj meri utiče na mlade ljude i njihova razmišljanja o tome kako da se ophode i ponašaju sa suprotnim polom u budućnosti.”

---

„Kao i u svakom sektoru, neophodno je da žene budu jednako zastupljene. Verujem da mediji predstavljaju sektor koji se, kao posao, razvija, osnažuje i promovise žene i njihova prava.”

---

„Ravnopravna zastupljenost u medijima doprinosi pre svega borbi za rodnu ravnopravnost.”

---

„Rodna ravnopravnost je važna na radnom mestu, ne samo zato što je to „prava stvar koju treba uraditi“, već i zato što se odnosi i na sveukupni razvoj. Jednak pristup utiče na poboljšanje produktivnosti, unapređenje ženskih prava i smanjenje jaza u nejednakosti među polovima.”

---

„Zato što više različitih gledišta različitih ljudi doprinosi boljem novinarstvu.”

---

„Zato što se za svaku temu moraju uzeti u obzir dve strane, dva mišljenja oba pola, u svakoj situaciji. Na taj način se stvara jasna slika o problemima sa kojima se suočavaju i žene i muškarci.”

---

„Ravnopravna zastupljenost žena i muškaraca u medijima je važna jer mediji na neki način uobličuju društvo, kroz sadržaj koji nude, a veoma je važno da ovaj sadržaj predstavlja i rodnu ravnopravnost, različitost i niz različitih mišljenja i njihove publike.”

---

„Jednaka zastupljenost je nužna jer obrazuje društvo da žene imaju pravo da učestvuju isto koliko i muškarci, nudi različite perspektive na osnovu kojih javnost kreira svoje mišljenje zasnovano na jednakoj raspodeli. To je razlog zašto je ovo važno, imajući u vidu da je suština da uči/obrazuje društvo, time što se u medijima može videti isto toliko žena koliko i muškaraca i to kod njih indirektno stvara mišljenje da žene mogu biti uključene i da su deo različitih tema, a isto važi i za muškarce.”

---

„Ne mogu sa sigurnošću da govorim o razlozima zašto žene nisu ravnopravno zastupljene u medijima, ali smatram da se to uglavnom odnosi na predrasude koje imaju prema ženama, na znanje koje imaju o određenim pitanjima. Što se tiče mog posla, trudim se, ali je to često teško izvodljivo zbog njihovog oklevanja da govore o temama kojima se uglavnom bavim. I očigledno je da je jednaka zastupljenost važna, ne samo u medijima već u svakoj sferi.”

---



„Kao i u svakoj oblasti, važno je imati ravnopravnost i čuti glas oba pola, posebno u našem društvu u kome smo svesni da položaj žena nije na željenom nivou. Ravnopravna zastupljenost je tesno povezana sa emancipacijom i unapređenjem položaja žena u društvu.”

---

„Ako uporedite zastupljenost u medijima, žene su mnogo manje zastupljene, posebno na TV-u. Većina panela u emisijama je puna muškaraca. U nekim slučajevima se ženama ne pruža prilika, ali ima i slučajeva da one same ne žele da nastupe i da se izjašnjavaju o takvim pitanjima, jer ih nakon toga gotovo linčuju zbog svojih izjava. Imali smo poslednji slučaj aktivistkinje Zane Avdiu, koja je dobila na hiljade pretnji i bila je praktično linčovana zbog izjave koju je dala.”

---

„Ne mogu imati rodnu ravnopravnost sagovornika jer su u većini slučajeva predstavnici koje trebam za intervju upravo muškarci. Čak i građani na ulici, obično žene, nerado govore.”

---

„Muškarci su mnogo prisutniji u medijima u intervjuiima i debatama. Ovo izaziva pristrasnost kada je reč o informacijama, ali još više jača seksizam u našem društvu.”

---

„Jednaka zastupljenost muškaraca i žena je veoma važna jer pruža jednak prostor obema stranama da pokažu svoje veštine.”

---

„U medijima uglavnom čujemo o ženama kada su ubijene ili zlostavljane. Žene moraju biti uključene koliko i muškarci, čak i u javnu sferu.”

---

„Ne mislim da je rodna zastupljenost u medijima na zadovoljavajućem nivou, jer u konkretnim slučajevima imamo mnogo emisija i određenih televizijskih debata, gde je broj predstavnica mnogo manji u odnosu na muškarce, posebno na polju politike, pravosuđa i ekonomije. Ima i puno uspešnih žena, političarki, ekonomista, pravica itd., ali mislim da im se ne daje dovoljno prostora u medijima da raspravljaju o političkim ili razvojnim procesima u zemlji, što zabrinjava.”

---

„Nivo učešća i uticaja žena u medijima ima implikacije na medijski sadržaj: medijske radnice imaju tendenciju da se češće osvrnu na potrebe i perspektive drugih žena nego njihove kolege muškarci.”

---

„U redakciji u kojoj radim su one podjednako zastupljene. Što se tiče jednake zastupljenosti u prilozima koje pripremate, nemoguće je izabrati pol zbog dinamike posla, jer je vaš prioritet pre svega da ljudi prihvate da budu deo vašeg priloga i predstave svoje veštine. Nemamo luksuz da vodimo računa o ravnopravnoj zastupljenosti, zbog dinamike rada i roka da se prilog završi. Što se tiče jednake zastupljenosti žena i muškaraca u medijima, posebno u hijerarhiji rukovođenja, mislim da je važna.”

---

„Mislim da je veoma važna jer smatram da treba da budemo dobar primer društvu, jer smo važna „alatka“ javnog života.”

---

„Zato što bi se ovo odrazilo i na demografski aspekt. Posledično bi podstaklo povećanje broja žena na funkcijama odlučivanja. Naravno, pored ovoga, došlo bi i do veće društvene emancipacije.”

---

„Žene su manje zastupljene jer i kada ih pozovemo na razgovor, često odbijaju, a to se uglavnom dešava zbog činjenice da imaju i porodične obaveze. Uvek pokušavamo da uravnotežimo rodni sastav ljudi koje intervjuišemo, na primer, za „vox pops“, ako su dva muškarca odgovorila, nakon toga intervjuišemo dve žene.“

---

„Jednaka zastupljenost žena i muškaraca je nužna jer na ovaj način postoji ravnoteža između misli i iskustava dva različita pola.“

---

„Političke emisije na Kosovu više vode voditelji i producenti, što je greška, kao što je greška što emisije zabavnog karaktera vode devojke/žene.“

---

„Mediji imaju odgovornost da oslikaju rodnu ravnopravnost.“

---

„Žene imaju tendenciju da rade više, ali kada su u pitanju važni poslovi, poslodavci veruju muškarcima.“

---

„Kosovo, kao patrijarhalno društvo, još uvek teško prihvata da žene danas imaju izuzetne intelektualne prednosti i razvoj. Nažalost, u medijima se žena koristi samo kao asesoar u studiju. Imamo primer svetskog prvenstva kada su u studiju bile žene samo zbog njihove lepote i to u mnogo manjem broju u odnosu na muškarce. S druge strane, u informativno-političkim emisijama, vidimo vrlo malo voditeljki. Još manje kada je reč o tome da žene budu gošće (analitičarke).“

---

„U medijima se više prostora daje ženama na nižim pozicijama, dok na višim prednjače muškarci. Videli smo da većinu glavnih emisija u medijima koje imaju veze sa politikom vode muškarci. Takođe, u medijima za koje sam do sada radila, mogu reći da su 99.9% urednika i glavnih i odgovornih urednika bili muškarci. Shodno tome, s obzirom da su žene puno puta bile uspešne u ovoj profesiji, o čemu svedoče i nagrade koje su osvojile, bilo bi veoma važno da budu jednako zastupljene, čak i na najvišim funkcijama.“

---

„Nažalost, sud o radu žena i muškaraca u novinarstvu nije jednak. Ako žena sastavi prilog koji predstavlja problem, procenjuje se da nije dostojan, nije njen „posao“ da se bavi državnim poslovima, dok je sve u redu kada to rade muškarci. U debatama, ako novinarka uputi kritiku, onda ona biva kritikovana i ismevana samo zbog svog pola. Nažalost, mišljenja žena su uvek predmet predrasuda, nisu direktno vezana za temu koja se obrađuje, već za to kako je ta žena tretira, posebno u novinarstvu imajući u vidu da predstavlja javni poziv. Sada, kada se naš rad predstavlja na društvenim mrežama, takvi komentari se jasno vide u javnosti. S druge strane, muškarci se uglavnom komentarišu samo u vezi sa onim što kažu!“

---

„Ne obraćam pažnju uvek na jednaku zastupljenost sagovornika, upravo zbog tema kojima se bavim. Sagovornike biram samo sa profesionalne tačke gledišta, ali se trudim da imam sagovornice, ali ne uvek, zbog toga što nisu uvek rade da govore pred kamerama. Za žene je važno da imaju više poverenja u svoje zanimanje i da imaju hrabrosti da govore o pitanjima koja poznaju.“

---

„Učešće žena u medijima je motivacija za mlade devojke da slede svoje snove – na neki način prenosi poruku da ništa nije nemoguće.“

---

## PREPORUKE

1. Ustanoviti ili unaprediti telefonske linije i sisteme pravne pomoći pri novinarskim udruženjima (kako bi se žene angažovane u medijima ohrabrole da prijave slučajeve nasilja).
2. Unaprediti saradnju sa mentorskom mrežom Britanskog saveta (da bi mlade žene imale priliku da potraže savet, konsultuju se u vezi sa uslovima rada i radnim okruženjem).
3. Pozvati fakultete, političke stranke, institucije i nevladine organizacije da medijima proslede kontakte žena koje bi mogle biti sagovornice u različitim medijskim priložima.
4. Pozvati žene angažovane u medijima da se učlane u neko od medijskih udruženja ili grupa tipa "Novinarke protiv nasilja": to bi ih s jedne strane osnažilo, a s druge inspirisalo da i same iniciraju mere koje bi mogle da unaprede njihov status.
5. Na društvenim mrežama pokrenuti grupu Žene u medijima - gde bi novinarke, snimateljke, montažerke, fotoreporterke mogle da se požale, obaveste i povežu.

## ZAHVALNICA

Anketa o položaju žena angažovanim u kosovskim medijima realizovana je uz spremnost, posvećenost i vreme koje je izdvojilo 265 novinarki, urednica, producentkinja, foto-reporterki i voditeljki, koje rade širom različitih medijskih platformi na Kosovu.

One su anonimno podelile sa nama svoja iskustva i saznanja, i time nam dale priliku da po prvi put steknemo tačniju sliku o njihovim nedaćama, naporima i izazovima u redakciji i šire.

Njihov dubok i iskren doprinos poslužiće kao važan dokaz i šlagvort svima nama da počnemo da razgovaramo o tome „Kako je biti žena u kosovskim medijima?“

## METODOLOGIJA

Za potrebe našeg istraživanja, koristili smo samo alatku za onlajn anketiranje kako bismo procenili reprezentativnost pojedinačnih pogleda, stavova i iskustava, i analizirali da li i kako možemo da napravimo presek ovih podataka, kako bismo utvrdili i potvrdili stvarnost koja okružuje novinarku i implikacije po njih na njihovom radnom mestu. Anketa je osmišljena u nameri da preispita njihove radne okolnosti iz rodne perspektive.

Sastavljena od 40 pitanja, anketa je pokušala da odgovori na sledeće aspekte:

- Da izgradi profil prosečne novinarku na Kosovu;
- Oblasti i teme o kojima pretežno izveštavaju;
- Finansijski položaj;
- Uslovi na radnom mestu;
- Rodna diskriminacija na radnom mestu;
- Seksualno nasilje na radnom mestu;
- Primena Zakona o radu, posebno člana u vezi sa porodijskim odsustvom;
- Nedaće novinarki koje se staraju o svojoj porodici;
- Lična razmišljanja o rodnoj ravnopravnosti i diskriminaciji na radnom mestu;
- Razmišljanja o načinu portretizacije rodničkih pitanja u medijima.

Istraživanje je sprovedeno tokom avgusta i decembra 2022. godine a anketa je poslata broju od 265 medijskih radnica širom Kosova. U anketi je učestvovalo 250 ispitanica iz zajednice kosovskih Albanaca i 15 iz zajednice kosovskih Srba. Pošto su rezultati i stavovi bili slični ili isti između obe etničke grupe novinarki, naša konačna analiza je inkluzivna i nije podeljena po osnovu etničke pripadnosti, jer je istraživanje uglavnom nastojalo da utvrdi kako rod, a ne etnički aspekt, utiče na njihove uslove rada i njihovo pravo da svoj posao obavljaju na potpuno dostojanstven način.

Obuhvatili smo širok spektar medijskih radnika svih starosnih dobi, koji rade na svim medijskim platformama: od javnog servisa, preko nacionalnih TV, onlajn novinskih organizacija, radio stanica, do lokalnih i medijskih organizacija na nivou zajednice. Anketirane novinarku su deo različitih medijskih organizacija, mesta i gradova.

Istraživanje je realizovala Dafina Haljilji uz pomoć Diona Krasnićija i Gentijane Sulejmani.

## O PROJEKTU ALVED

*Jačanje lokalnih glasova za održivi razvoj (ALVED)* je 30-mesečni projekat koji finansira Fond Vlade Ujedinjenog Kraljevstva za sukobe, stabilnost i sigurnost (CSSF), a realizuje ga konzorcijum organizacija koji čine Inicijativa za mirne promene (PCi), People in need, Građanske inicijative (Srbija), Mreža vršnjačkih edukatora (PEN) i Aktiv (obe organizacije sa Kosova). Projekat ima za cilj da promovise, istraži, razvija i sprovodi inovativne prakse koje omogućavaju participativno donošenje odluka koje je uspešno u prevazilaženju barijera između različitih grupa u Srbiji i na Kosovu i angažuje zainteresovane strane na projektu u analizi konteksta u kojem se ovaj rad odvija, sa ciljem da se preduzmu zajedničke i strateške mere koje bi doprinele povoljnijem okruženju, koje podstiče inkluzivnu demokratiju i pozitivan uticaj na živote običnih ljudi.



Izradu ove studije finansirala je vlada Ujedinjenog Kraljevstva – UK AID. Stavovi izraženi u publikaciji ne odražavaju nužno zvaničnu politiku vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

## O PCi

Inicijativa za mirne promene (PCi) radi sa društvima na sprečavanju ili smanjenju nasilja koje je izazvano radikalnim i razjedinjujućim promenama. Cilj nam je da ublažimo efekte nasilja na živote ljudi, istovremeno postavljajući temelje za dugoročni mir i stabilnost.

Sprovodimo programe na Bliskom istoku (Sirija), u Severnoj Africi (Libija) i u Evropi (Ukrajina, Zapadni Balkan, Južni Kavkaz). Naš rad se usredsređuje na:

- jačanje veština lokalnih i nacionalnih lidera koji su u stanju da izgrade odnose duž konfliktom izazvanih podela;
- pružanje podrške lokalnim liderima i aktivistima građanskog društva u praktičnim aktivnostima za smanjenje nasilja i poboljšanje osećaja sigurnosti zajednica;
- negovanje radnih partnerstava između zajednica i lokalnih vlasti, kao i između različitih lokalnih i nacionalnih grupa duž konfliktom izazvanih podela, u izgradnji poverenja u zajedničku budućnost;
- pružanje podrške organizacijama građanskog društva da se povežu, razmenjuju iskustva i budu deo odlučivanja;
- razvoj i razmenu praktičnih alata i metodologija za izgradnju mira;
- savetovanje međunarodnih agencija, nevladinih organizacija, vlada i kompanija o tome kako da ostvare veći uticaj.



Peaceful  
Change  
initiative

Peaceful Change initiative

[peacefulchange.org](http://peacefulchange.org)

UK Headquarters, 25B Lloyd Baker Street, London

Charity number: 1162997



[www.facebook.com/peacefulchange.org](https://www.facebook.com/peacefulchange.org)



[twitter.com/pci\\_org](https://twitter.com/pci_org)



[uk.linkedin.com/company/peaceful-change-initiative](https://uk.linkedin.com/company/peaceful-change-initiative)